

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มโนทัศน์ (concept) อุดมการณ์เป็นหนึ่งในมโนทัศน์ทางทฤษฎีการเมืองที่ถูกใช้ในการต่อสู้ทางการเมือง และในการศึกษาทฤษฎีการเมือง อุดมการณ์จึงสามารถเป็นได้ทั้งเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองและเป็นวัตถุในการศึกษาขณะเดียวกัน ขึ้นกับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ มโนทัศน์อุดมการณ์มีลักษณะเช่นเดียวกับกับความยุติธรรม สิทธิ ความเสมอภาคที่มีการตีความหรือให้คำอธิบายที่แตกต่างหลากหลาย หรือกล่าวได้ว่ามีความหลากหลายแนวคิด (conception) อุดมการณ์จึงสามารถตีความหรือให้คำอธิบายที่แตกต่างกันพบทั้งในต่างสกุลความคิด (school of thought) หรือแม้แต่ในสกุลความคิดเดียวกัน

การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์ของนักคิดหรือนักทฤษฎีการเมืองประสบกับปัญหาใน 2 ระดับคือในระดับทั่วไปซึ่งคือปัญหาในการเทียบเคียงคำที่มีที่มาจากบริบทและรากเหง้าที่แตกต่างให้เข้าใจตรงกัน และในระดับเฉพาะ หรือปัญหาในระดับทฤษฎี กล่าวคือในระดับทั่วไป ประเด็นแรก คำว่า ‘อุดมการณ์’ เป็นคำที่ถูกถ่ายทอดมาจากคำว่า ‘ideology’ ในภาษาอื่นซึ่งเป็นธรรมชาติอยู่เองที่จะต้องมีความแตกต่างคลาดเคลื่อนในการถอดความหมาย ประเด็นที่สอง แม้แต่คำว่า ‘ideology’ เองก็มีพลวัตรของความหมายตามช่วงเวลา หากไม่ตระหนักถึงความแตกต่างกันของการถอดความและการเปลี่ยนแปลงของความหมายของคำว่า ‘อุดมการณ์’ และ ‘ideology’ ก็จะทำให้ไม่เห็นภาพการไหลอมของความหมายดังกล่าวและอาจเข้าใจความหมายของคำที่ผิดไปจากสิ่งที่นักคิด นักทฤษฎีท่านนั้น ๆ ต้องการนำเสนอ

หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser, ค.ศ. 1918-1990) ในฐานะนักคิด นักทฤษฎีทางการเมืองในแนวคิดมาร์กซิสต์ได้ตระหนักถึงความแตกต่างของความหมายของอุดมการณ์แม้แต่ในสกุลความคิดเดียวกันเอง ซึ่งทำให้อัลธุสแซร์ยอมจำนนต้องเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือความหมายของนักคิดท่านใดท่านหนึ่งเป็นหลักในการพัฒนาแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของตน นอกจากนี้ในประเด็นปัญหาในระดับเฉพาะในประเทศไทย ได้มีการแปลงานเขียนของอัลธุสแซร์ในเรื่องอุดมการณ์มาเป็นภาษาไทย¹ การแปลดังกล่าวได้เปิดพรมแดนในการศึกษาแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของอัลธุสแซร์แก่วงวิชาการและนักศึกษาที่ใช้ภาษาไทย และได้นำมาสู่ความท้าทายในการตีความและประยุกต์มโนทัศน์ดังกล่าวด้วย ในบทนำนี้จะกล่าวถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในการศึกษาทั้งระดับทั่วไป และระดับเฉพาะดังต่อไปนี้

ปัญหาในระดับทั่วไป

คำว่า ‘อุดมการณ์’ ในภาษาไทยถอดความมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า ‘ideology’ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นธรรมชาติอยู่เองที่การบัญญัติศัพท์และความหมายของคำทั้งสองจะมีนัยที่ไหลอมกัน หากพิจารณาจากคำนิยามของ ‘ideology’ ในพจนานุกรมฉบับภาษาอังกฤษ แล้วจะพบว่า ‘ideology’ หมายถึง “เซตของความ

¹หลุยส์ อัลธุสแซร์, อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ = *Ideologic et Apparails Ideologifucs d’Etat*, trans. กาญจนา แก้วเทพ (กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่ม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529).

เชื่อที่เป็นพื้นฐานของการกระทำ โดยเฉพาะความเชื่อทางการเมืองในเรื่องของบุคคล พรรค หรือประเทศ”² หรือ “เขตของความคิดหรือความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ หรือเขตของความคิด ความเชื่อที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มยึดถือ”³ และที่ว่า “เขตความคิด ความเชื่อของกลุ่มบุคคลหรือพรรคการเมือง”⁴

เมื่อเปรียบเทียบกับคำว่าอุดมการณ์ในพจนานุกรมในภาษาไทยแล้วจะพบว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า “[อุดมมะ-, อุดม-] น. หลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้”⁵ ในขณะที่พจนานุกรมเอกซันได้ให้ความหมายว่า “เป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้เพื่อปฏิบัติให้ถึง”⁶ หรือที่ว่า “หลักที่วางไว้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด, อุดมคติอันสูงส่งที่จูงใจให้มนุษย์พยายามบรรลุถึง เช่น เขาตั้งอุดมการณ์ว่าจะเป็นหมอ”⁷

จากความหมายของ ‘ideology’ และ ‘อุดมการณ์’ จะพบว่าในความหมายของ ‘ideology’ แล้ว พจนานุกรมภาษาอังกฤษทั้งสามฉบับให้ความสำคัญกับการเป็นเขตความคิดความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ความแตกต่างของแต่ละฉบับคือการให้ความสำคัญกับการเป็นพื้นฐานการกระทำของพจนานุกรมคอลลิน (Collin) ในขณะที่การให้ความสำคัญกับเขตความคิดความเชื่อที่มีที่มาจากทฤษฎีการเมืองหรือเศรษฐกิจในพจนานุกรมออกฟอร์ด (Oxford) แต่ในกรณีของความหมายอุดมการณ์แล้วความหมายที่ยกขึ้นมาของพจนานุกรมไทยทั้งสามฉบับให้ความสำคัญกับการเป็นหลักในการปฏิบัติ โดยในบางฉบับเช่น พจนานุกรมซีเอ็นทีนอกจากจะเป็นความหมายในเชิงหลักการให้ปฏิบัติแล้วยังกล่าวคือการเป็นอุดมคติที่จะให้บรรลุถึง และทั้งสามฉบับไม่ได้กล่าวถึงการเป็นหลักในการปฏิบัติของบุคคลใดหรือกลุ่มใดออกมาโดยตรง เมื่อเป็นนี้การศึกษาแนวคิดเรื่องอุดมการณ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักว่านัยความหมายของคำว่า ‘ideology’ และ ‘อุดมการณ์’ มีความแตกต่างและไม่ตรงกันทั้งหมด

ประเด็นปัญหาระดับทั่วไปของแนวคิดเรื่องอุดมการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ในทางประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองมีความหมายที่แตกต่างหลากหลายตามช่วงเวลา ดังจะเห็นได้จากกำเนิดของความคิดดังกล่าวมาจากนักคิดในยุครู้แจ้ง (Enlightenment) ที่มีส่วนในการปฏิวัติฝรั่งเศสที่มีนามว่า อังตวน หลุยส์ คลอดี เดสตาต เดอ เทรซี (Antoine Louis Claude Destutt de Tracy, 1754-1836) ดังจะเห็นได้จากเดอ เทร

²Collins Cobuild *Advanced Learner's Dictionary*, 8th ed. (Glasgow: HarperCollins, 2015), 782, แปลโดยผู้เขียน.

³Albert Sydney Hornby and Jonathan Crowther, eds., *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, 5th ed. (Oxford: Oxford University Press, 1997), 589, แปลโดยผู้เขียน.

⁴Merriam-Webster, *Merriam-Webster's Advanced Learner's English Dictionary* (Springfield, Massachusetts: Merriam-Webster, 2017), 817, แปลโดยผู้เขียน.

⁵ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556), 1442.

⁶บริษัทมติชน, พจนานุกรม ฉบับมติชน (กรุงเทพฯ: มติชน, 2547), 980.

⁷บริษัทซีเอ็นทีเคชั่น, พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ: บริษัท, 2552), 1296.

ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของหนังสือเรื่อง ‘องค์ประกอบของอุดมการณ์’ (Elements of Ideology) ไว้ว่า

ในตอนสิ้นสุดหนังสือเรื่องตรรกศาสตร์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ย้อนคำนึงถึงแผนใน [หนังสือเรื่อง] องค์ประกอบของอุดมการณ์ เช่น ข้าพเจ้าใคร่ครวญถึงเนื้อหาที่ควรจะเป็นที่จะให้ครอบคลุมถึงความรู้อันเกี่ยวกับโครงสร้างทางปัญญาของมนุษย์ และอนุมานถึงความรู้อันว่าด้วยหลักการที่เป็นปฐมของสาขาวิชาทั้งหมดที่ไม่เคยที่ค้นพบในการศึกษาใด ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงแบ่งเนื้อหาขององค์ประกอบ ๆ เป็นสามส่วน ในส่วนแรกว่าด้วยประวัติว่าด้วยวิธีการในการเข้าถึงความรู้ หรือที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าความเข้าใจของมนุษย์ ส่วนที่สองว่าด้วยการการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเจตจำนง ผลของเจตจำนง และประวัติที่ครอบคลุมถึงโครงสร้างทางปัญญาของมนุษย์ ส่วนที่สามจะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ดังกล่าวของโครงสร้างทางปัญญาที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์แต่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวพวกเรา⁸

จะเห็นได้ว่า ‘ideology’ ในความหมายแรกสุดของเดอเทรซีเป็นการศึกษาความคิด (idea + logy) หรือศาสตร์ของความคิด (science of ideas) โดยการศึกษาความคิดดังกล่าวอาศัยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนของเยาวชนฝรั่งเศสในภายหลังการปฏิวัติให้ข้ามพ้นไปจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์⁹

ความหมายของเดอเทรซีในลักษณะนี้มีความหมายในเชิงที่เป็นบวกในแง่ที่เป็นที่พึงปรารถนา กล่าวคือด้วยการศึกษาความคิดแบบเป็นวิทยาศาสตร์จะทำให้สามารถเข้าใจโครงสร้างของความคิด โครงสร้างทางปัญญาของมนุษย์ว่าเป็นเช่นไร แต่ในเวลาใกล้เคียงกันนั้นเองความหมายอุดมการณ์ในลักษณะที่สองที่เป็นลบในแง่ของการไม่เป็นที่พึงปรารถนาก็เกิดขึ้นโดยนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte, 1769-1821) นโปเลียนผู้มีชีวิตอยู่ร่วมสมัยเดียวกับเดอเทรซีและเคยประชุมร่วมกันกับเดอเทรซีในบัณฑิตยสถานแห่งชาติฝรั่งเศส นโปเลียนกลับมีมุมมองต่ออุดมการณ์ในทางตรงกันข้ามกับเดอเทรซีที่กล่าวคือ

ข้าพเจ้าพบกับบางคนในปารีส คนเหล่านั้นเป็นนักฝัน และเป็นนักฝันที่อันตราย พวกเขาล้วนซ่อนตัวอยู่ภายใต้การเป็นนักวัตถุนิยมถึงแม้จะไม่ค่อยแนบเนียน ท่านสุภาพบุรุษ นักปรัชญาเหล่านี้ทรมาณตนเองอย่างลึกลับเหลวด้วยการสร้างระบบถึงบางสิ่งที่ดีกว่าความเป็นคริสเตียน ด้วยการประสานตัวมนุษย์เองเข้ากับเสถียรภาพของสังคมและความสงบสุขของรัฐ นักอุดมการณ์

⁸Antoine Destutt de Tracy, *A Treatise on Political Economy: Elements of Ideology*, trans. Thomas Jefferson (Auburn, Alabama: The Ludwig von Mises Institute, 2009), xx, แปลโดยผู้เขียน หรือเนื้อหาในลักษณะเดียวกันนี้ใน pp. xxii-xxix.

⁹Emmet Kennedy, “‘Ideology’ from Destutt De Tracy to Marx,” *Journal of the History of Ideas* 40, no. 3 (1979): 356.

เหล่านี้ได้ทำลายภาพลวงตาทั้งหมดที่สำหรับมหาชนแล้ว ยุคสมัยแห่งภาพลวงตาคือยุคสมัยแห่งความสุข¹⁰

สำหรับนโปเลียนแล้วความคิดที่จะจัดศาสนาออกไปแล้วแทนที่ด้วยการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์หรือแบบวัตถุนิยมตามความเข้าใจของนโปเลียนเป็นความฝันที่เป็นอันตราย และเป็นความฝันของคนที่ถูกเรียกว่านักอุดมการณ์ เพราะนักอุดมการณ์เหล่านี้จะทำลายศาสนาถึงแม้ศาสนาจะเป็นภาพลวงตาแต่เป็นภาพลวงตาที่จำเป็นที่ทำให้สังคมมนุษย์สงบสุข

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างความหมายของอุดมการณ์ในความหมายแรกสุดที่จากความหมายในทางบวกในแง่ของการเป็นศาสตร์แห่งความคิดของเดอเทรซี และความหมายทางลบของนโปเลียนจากการเป็นฝันที่เป็นอันตรายแล้ว ความหมายของอุดมการณ์จะยิ่งซับซ้อนขึ้นไปอีกเมื่อคำนี้ถูกนำมาจากใช้ในนักคิดมาร์กซิสต์ซึ่งจะเป็นปัญหาในระดับเฉพาะของมโนทัศน์ที่อัลตุสแซร์นำมาใช้เอง

ปัญหาในระดับเฉพาะ

ปัญหาในระดับเฉพาะในประการแรก แนวคิดอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลตุสแซร์ (Louis Althusser, 1918-1990) เป็นแนวคิดภายในสกุลมาร์กซิสต์หรือลัทธิมาร์กซ (Marxism) ซึ่งเป็นหนึ่งในสกุลความคิดที่อธิบายและนำอุดมการณ์มาใช้ในการอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การคงไว้และการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสกุลความคิดมาร์กซิสต์คือแนวคิดอุดมการณ์ถูกตีความออกไปได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ กล่าวคือแนวคิดที่มองอุดมการณ์ในความหมายที่เป็นลบและแนวคิดที่มองอุดมการณ์ในความหมายที่เป็นกลาง (และเป็นบวก) โดยทั้งสองแนวคิดต่างอ้างเป็นตัวแทนที่เชื่อมโยงกับคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) สองนักคิด นักทฤษฎีการเมือง และนักปฏิวัติผู้ให้กำเนิดลัทธิมาร์กซ

ความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสองนี้เองที่ทำให้การตีความ รวมถึงการให้คำอธิบาย และการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อทำการปฏิวัติสังคมมีความแตกต่างกัน กล่าวคือหากอุดมการณ์มีความเป็นลบในความหมายของสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ต้องการ หรือ เป็นจิตสำนึกที่เป็นเท็จ (false consciousness)¹¹ หรือ เป็นความคิดหรือสำนึกทางสังคม (social consciousness) ที่รับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง หรือที่เรียกว่าความคิดนำ (ruling ideas)¹² การต่อสู้ทางการเมืองจะกลายเป็นการต่อสู้เพื่อที่จะแทนที่อุดมการณ์ด้วยจิตสำนึกทางสังคมแบบอื่น ในทางตรงกันข้าม หากอุดมการณ์มีความหมายที่เป็นบวกว่าเป็นจิตสำนึกทางสังคมที่ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความขัดแย้งทางสังคมและต่อสู้เพื่อเอาชนะความขัดแย้งนั้น เพื่อสถาปนาสังคมใหม่¹³ เมื่อ

¹⁰Kennedy, 359, note 37, แปลโดยผู้เขียน.

¹¹Frederick Engels, "Engels to Franz Mehring, London, 14 July 1893," in *Karl Marx and Frederick Engels: Selected Correspondence, 1846-1895*, trans. Dona Torr (New York: International Publishers), 511.

¹²Karl Marx and Friedrich Engels, "The German Ideology," in *Collected Works of Karl Marx and Friedrich Engels, 1845-47*, vol. 5 (New York: International Publishers, 1976), 59.

¹³Marx, 263.

เป็นเช่นนี้ความหมายของอุดมการณ์จะเป็นเช่นใดกันแน่

ความแตกต่างดังกล่าวของแนวคิดอุดมการณ์จึงมีผลต่อการให้คำอธิบายทางประวัติศาสตร์ในแนวคิดมาร์กซ์ ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพลังการผลิต (productive forces) ต่อความสัมพันธ์การผลิต (relations of production) โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (structural base) โครงสร้างส่วนบน (superstructures) และคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันนี้เองจะนำไปสู่การกำหนดวิธีการในการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อการปฏิวัติสังคมที่แตกต่างกันไปด้วย ผลของความแตกต่างในคำอธิบายนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้แนวคิดแบบมาร์กซ์เกิดความแตกแยกออกจากกัน และไม่สามารถสร้างเอกภาพรวมกันแม้แต่ภายในนักคิดในแนวคิดแบบมาร์กซ์ด้วยกัน

ปัญหาในระดับเฉพาะในประการที่สอง เมื่อเปรียบเทียบกับงานเขียนของนักทฤษฎีการเมืองและสังคมตะวันตกท่านอื่นในเรื่องอุดมการณ์แล้ว ไม่ว่าจะ เป็นงานเขียนของมาร์กซ์ในเรื่อง *อุดมการณ์เยอรมัน (German Ideology)* หรืองานเขียนของเองเกลส์อย่าง *ลุดวิก ฟอยเออร์แบคกับการสิ้นสุดของปรัชญาเยอรมันแบบคลาสสิก (Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy)* ที่ไม่มีการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว งานเขียนเรื่องอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์กลับเป็นงานเขียนที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยในเรื่อง ‘อุดมการณ์และกลไกอุดมการณ์ของรัฐ’ โดยกาญจนา แก้วเทพ¹⁴ คุณูปการในการแปลครั้งนี้ทำให้ผู้อ่านและผู้ศึกษาแนวคิดเรื่องอุดมการณ์สามารถเข้าถึงงานต้นฉบับได้ อย่างไรก็ตามการคว่ำจบบางงานเขียนบางส่วนมาศึกษาก็อาจกลับกลายเป็นการขมวดปมปัญหาใหม่ขึ้นมาอีกมากกล่าวคือ งานเขียนของอัลตุสแซร์ในเรื่อง *อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ในรัฐ Ideology and Ideology State Apparatuses หรือ IISA* เป็นส่วนหนึ่งของโครงการที่สำคัญของอัลตุสแซร์คือการอธิบายการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมในระบบทุนนิยมที่ทำให้ระบบทุนนิยมคงทนอยู่รอดมาได้ การศึกษาเฉพาะบางส่วนโดยแยกขาดจากโครงการนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจแนวคิดดังกล่าวคลาดเคลื่อนออกไป นอกจากนี้อัลตุสแซร์ไม่ได้ผลิตงานเขียนเดียวในเรื่องอุดมการณ์ การศึกษาอย่างไม่ปะติดปะต่อในงานเขียนของอัลตุสแซร์ ย่อมทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตามแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์มีความจำกัดไม่ครอบคลุมไปด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้จึงพยายามที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาทั้งระดับทั่วไปและระดับเฉพาะ โดยใช้ให้เห็นถึงความพยายามของอัลตุสแซร์ในการแก้ไขความแตกต่างในการตีความมโนทัศน์เรื่องอุดมการณ์ โดยการประสานการตีความหมายเป็นลบให้เข้ากับความหมายที่เป็นกลาง (หรือเป็นบวก) ด้วยการนำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับอุดมการณ์โดยเฉพาะเป็นครั้งแรกในนักคิดสกุลมาร์กซิสม์¹⁵ และนำเสนอแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับกลไกทางอุดมการณ์ในรัฐ (Ideological State Apparatus) ที่ช่วยในการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองว่ารัฐอาศัยกลไกอย่างไรในการรักษาไว้ซึ่งอำนาจทางการเมือง เพื่อรับใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ความพยายามดังกล่าวเองกลับนำไปสู่ปัญหาใหม่ คือปัญหาความคงเส้นคงวาของการให้เหตุผลที่ในแต่ละงานเขียนมีความแตก

¹⁴ หลุยส์ อัลตุสแซร์, อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ = *Ideologic et Apparils Ideologifucs d’Etat*.

¹⁵ Louis Althusser, “Ideology and Ideological State Apparatuses,” in *Lenin and Philosophy, and Other Essays*, trans. Ben Brewster (London: New Left Books, 1971).

ต่างกัน¹⁶ และความขัดแย้งกันเองในการเหตุผลแม้แต่ในงานเขียนขึ้นเดียวกัน¹⁷ ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้ในการชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดและเสนอว่านิยามอุดมการณ์แบบใดที่มีความสมเหตุสมผล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอแนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์ที่เป็นระบบระเบียบ
2. เพื่อเสนอตัวแบบในการใช้แนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยจะเป็นการวิจัยในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์โดยจะให้ความสำคัญกับกลุ่มงานเขียนดังต่อไปนี้

1. งานเขียนหลักของอัลตุสแซร์ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอุดมการณ์อันประกอบไปด้วย *ทฤษฎี ปฏิบัติการทางทฤษฎี และการก่อตัวของทฤษฎี: อุดมการณ์และการต่อสู้ทางอุดมการณ์ (Theory, Theoretical Practice and Theoretical Formation: Ideology and Ideology Struggle, TTPTF, 1965)*, *ว่าด้วยการผลิตซ้ำระบบทุนนิยม: อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ (On the Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses, ORC, 1971)*
2. งานเขียนอื่นของอัลตุสแซร์ที่ช่วยให้เข้าใจแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ‘สำหรับมาร์กซ (For Marx)’ ‘การศึกษาเรื่องทุน (Reading Capital)’ ‘ปรัชญาสำหรับผู้ไม่ใช่ นักปรัชญา (Philosophy for non-philosopher)’ และ ‘ในทางปรัชญาจะเป็นมาร์กซิสได้อย่างไร (How to Be a Marxist in Philosophy)’
3. งานเขียนของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศที่ศึกษาแนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์

1.4 สมมติฐาน

-

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

อุดมการณ์หมายถึงภาพแทน (representation) ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวมนุษย์และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ โดยอุดมการณ์ทำหน้าที่เป็นผู้สร้าง (Subject) ผู้กระทำและทำให้มนุษย์ถูกทำให้กลายเป็นผู้กระทำ (subject)

¹⁶โปรดดู Louis Althusser, “Theory, Theoretical Practice and Theoretical Formation: Ideology and Ideological Struggle,” in *Philosophy and the Spontaneous Philosophy of the Scientists & Other Essays*, trans. James H. Kavanagh (London ; New York: Verso, 1990); Althusser, “Ideology and Ideological State Apparatuses.”

¹⁷Althusser, “Theory, Theoretical Practice and Theoretical Formation: Ideology and Ideological Struggle.”

กลไกทางอุดมการณ์ในรัฐ (ideological state apparatuses) หมายถึงความคิดที่ทำให้เกิดผู้กระทำที่
ได้แสดงออกมาในทางวัตถุในรูปของหน่วยงานหรือองค์กร เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา สำนักพิมพ์ ฯลฯ
โดยกลไกทางอุดมการณ์ในรัฐทำหน้าที่สร้างผู้กระทำที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมหลักในรัฐนั้น ๆ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. แนวคิดอุดมการณ์แบบอัลตุสแซร์ที่มีระบบระเบียบและสามารถจำแนกได้ว่าเป็นความหมายลบ หรือ
กลาง(ไปทางบวก)
2. ตัวแบบเบื้องต้นในการใช้แนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง

